

Pelancongan dan pembangunan setempat di Malaysia: Satu analisis SWOT Royal Belum sebagai produk ekopelancongan

Wan Suzita Wan Ibrahim¹, Rosilawati Zainol², Siti Nor Awang³, Kamal Solhaimi Fadzil³, Juli Edo³

¹Pusat Pengajian Sosial, Pembangunan dan Persekitaran, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 48630, Bangi, Selangor, Malaysia, ²Jabatan Perancang Bandar dan Wilayah, Fakulti Alam Bina, Universiti Malaya, 50603, Kuala Lumpur, Malaysia, ³Jabatan Antropologi dan Sosiologi, Fakulti Sastera dan Sains Sosial, Universiti Malaya, 50603, Kuala Lumpur, Malaysia

Correspondence: Wan Suzita Wan Ibrahim (email: wan48637@yahoo.com)

Abstrak

Pelancongan menjadi salah satu industri terpenting kerana bukan saja berupaya mengembangkan dimensi fizikal dan ekonomi negara tetapi juga sektor sosial, budaya, politik dan teknologi. Kajian ini meneliti produk ekopelancongan Kajian ini meneliti produk ekopelancongan di Taman Royal Belum dalam pelbagai aspek sejak diwartakan sebagai Taman Negeri dari segi kekuatan, kelemahan, peluang dan ancaman dalam model perancangan dan pembangunan pelancongan wilayah. Pendekatan kajian adalah secara kualitatif dan analisis SWOT (*strengths, weakness, opportunity and threats*) telah digunakan. Hasil kajian menunjukkan bahawa Taman Royal Belum sebagai salah sebuah tarikan destinasi pelancongan banyak menawarkan pelbagai keistimewaan seperti flora dan fauna, masyarakat, tanah, pemandangan dan sebagainya. Namun terdapat kelemahan di sebalik kelebihan ini seperti pembalakan di sekeliling, ketidakseimbangan alam sekitar, pencemaran dan kekurangan infrastruktur asas. Permasalahan ini telah melahirkan pelbagai cabaran yang perlu dihadapi oleh pihak berkuasa dan masyarakat secara umumnya untuk merealisasikan hasrat bagi memelihara Royal Belum sebagai salah sebuah aset pelancongan negara.

Katakunci: analisis SWOT, Belum-Temengor, ekopelancongan, NCER, pembangunan mampan, produk pelancongan

Tourism and local development in Malaysia: A SWOT analysis of the Royal Belum as an eco-tourism product

Abstract

Tourism is fast becoming a crucial growth industry not only because of its ability to generate physical and economic development of a country but also to act as catalyst for its social, cultural, political and technological development. This study examined ecotourism products at the Royal Belum Park since gazetted as a National Park in terms of its strengths, weaknesses; opportunities and threats in the planning and development of regional tourism. Qualitative research approach and a SWOT analysis (strengths, weakness, opportunities and threats) were adopted. The results showed Royal Belum Park as an intriguing tourist destination offering a variety of exciting features such as flora and fauna, people, soil, landscape. There were, however, certain weaknesses behind Royal Belum advantages such as logging within the vicinity, environmental imbalance, pollution and lack of basic infrastructure. These drawbacks had given rise to various new challenges to be faced by the authorities and local community at large in their effort to realize the goal of maintaining the Royal Belum as a vital tourism asset.

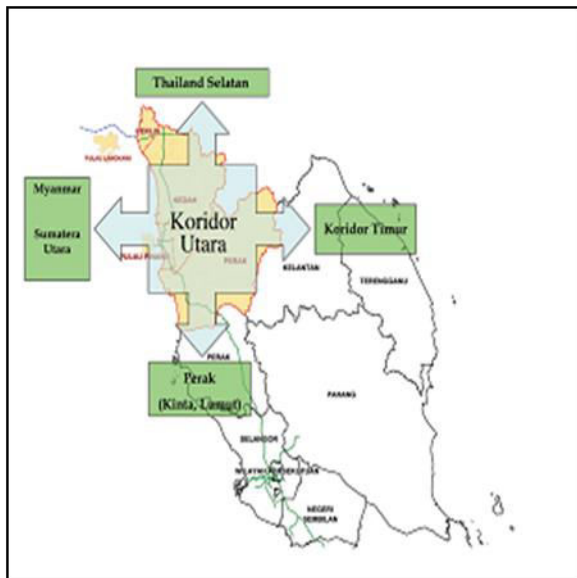
Keywords: Belum-Temengor, ecotourism, NCER, sustainable development, SWOT analysis, tourism products

Pengenalan

Pelancongan adalah salah satu industri terpenting di dunia yang berupaya mengembangkan aspek fizikal, sosial, budaya, ekonomi, politik dan teknologi serta mampu memberi pulangan ekonomi kepada negara sejak awal 1980an lagi (Hausman, 2001). Penglibatan Malaysia dalam industri pelancongan boleh dikatakan sedang memuncak lantaran pembentukan wilayah koridor ekonomi baru pada 2007 yang merupakan satu strategi dan pendekatan yang tepat dalam usaha memastikan keseimbangan pembangunan ekonomi Malaysia agar lebih mantap khususnya dalam sektor pelancongan.

Menerusi pembentukan gugusan koridor pembangunan wilayah yang terdiri daripada Wilayah Ekonomi Koridor Utara, 2007-2025 (NCER), Wilayah Ekonomi Pantai Timur, 2008-2020 (ECER), Iskandar Malaysia, 2008-2025 (IM), Koridor Pembangunan Sabah, 2008-2025 (SDC) dan Koridor Tenaga Diperbaharui Sarawak, 2009-2020 (SCORE), pihak kerajaan berusaha membangun dan menyeimbangkan pertumbuhan ekonomi setiap wilayah yang ada di negara ini (lihat Laporan Rancangan Malaysia ke Sembilan). Pembentukan wilayah koridor juga bermatlamatkan untuk membasmi kemiskinan, meningkatkan taraf hidup rakyat dan seterusnya membantu merangsangkan perkembangan ekonomi negara khususnya di koridor terbabit.

Justeru itu, bagi melihat polisi dan dasar strategi dalam situasi corak pembangunan produk pelancongan setempat, Royal Belum adalah lokasi yang sesuai untuk mengkaji keberkesanan produk ekopelancongan. Kajian ini dilihat menerusi Rangka Tindakan Sosioekonomi Wilayah Ekonomi Koridor Utara (2007-2025), yang mengutamakan lima teras pembangunan utama, di mana sektor pelancongan merupakan salah satu perkara teras yang akan diberi tumpuan (lihat Peta 1 dan 2).

Sumber: NPP 2005-2020. Jabatan Perancangan Bandar Dan Desa Persekutuan Malaysia.

Peta 1. Kedudukan Koridor Utara, dalam Koridor Ekonomi Serantau

Sumber: Rangka Tindakan Sosioekonomi, Wilayah Ekonomi Koridor Utara, 2007-2025

Peta 2. Rancangan Fizikal Negara, 2005-2020, Rangka Spatial Negara

Secara umumnya, artikel ini akan memberi tumpuan secara khusus kepada analisis *SWOT* di Royal Belum. Analisis *SWOT* telah diperkenalkan sekitar tahun 1960an dan telah bertindak sebagai kaedah yang berkesan untuk tujuan merancang sesuatu bentuk pembangunan dengan melihat kekuatan, kelemahan, peluang dan ancaman. Penggunaan kaedah *SWOT* berupaya memberi gambaran yang jelas tentang fokus analisis dan melalui kaedah ini memudahkan kita melihat kekuatan dan dalam masa yang sama meminimalkan ancaman (Tim Frisher, 2012).

Ulasan karya

Senario industri pelancongan di Malaysia

Destinasi pelancongan merupakan aset penting sumber kekayaan bagi sesebuah negara kerana ia mampu menarik ramai pelancong yang seterusnya dapat membawa perubahan positif kepada ekonomi sesebuah negara (Theobald, 1994). Malah mempengaruhi pelbagai perkara seperti sosiopolitik, ekologi, pasaran, produk pelancongan, kewangan dan pertukaran wang asing (Cheater, 1995). Berdasarkan rekod *World Tourism Organization* (WTO), pelancongan telah menjadi sektor ekonomi global terpenting sejak pertengahan 1990an dan antara negara yang terawal menerima keuntungan terbesar dalam sektor ini ialah Portugal, Tunisia, Brazil dan Sepanyol (Goeldner et.al 2000). Penyertaan negara membangun seperti Malaysia ke dalam pasaran pelancongan global membuktikan akan kepentingan industri ini dalam pertumbuhan negara (Yahya, 2005).

Usaha kerajaan untuk memantapkan lagi industri pelancongan diteruskan dengan peruntukan yang diberikan oleh kerajaan Malaysia untuk meningkatkan industri pelancongan di Malaysia. Jumlah peruntukan yang telah diluluskan dalam rancangan pembangunan lima tahun negara sering bertambah dari semasa ke semasa contohnya, Rancangan Malaysia ketiga, (1976-1980) telah diluluskan RM27.19 juta, meningkat kepada RM40 juta dalam Rancangan Malaysia keempat (1981-1985) dan terus meningkat kepada RM780 juta dalam Rancangan Malaysia kelapan seterusnya kepada RM1847.9 juta dalam Rancangan Malaysia ke Sembilan (2006-2010).

Jadual 1. Pendapatan sektor pelancongan 1980an, 1990an, 2000 dan 2014			Jadual 2. Kedudukan Malaysia dalam pelancongan antarabangsa						
Tahun	Pelancong (org)	Hasil Pendapatan (RM)	Bil.	Tahap	Juta Orang		Pertukaran (%)		
					Siri	2009	2010	09/08	10*/09
1974	1.2 Juta	353.9 Juta	1	France	TF	76.8	76.8	-3.0	0.0
1980	2.2 Juta	618.9 Juta	2	United States	TF	55.0	59.7	-5.1	8.7
1990	4.3 Juta	2,575.1 Juta	3	China	TF	50.9	55.7	-4.1	9.4
2000	10.2 Juta	17.3 billion	4	Spain	TF	52.2	52.7	-8.8	1.0
2010	24.6 Juta	56.5 billion	5	Italy	TF	43.2	43.6	1.2	0.9
2011	24.7 Juta	58.3 billion	6	United Kingdom	TF	28.2	28.1	-6.4	-0.2
2012	25.0 Juta	60.6 billion	7	Turkey	TF	25.5	27.0	-2.7	10.9
2013	25.72Juta	65.44 billion	8	Germany	TCE	24.2	26.9	-2.7	10.9
			9	Malaysia	TF	23.6	24.6	7.2	3.9
			10	Mexico	TF	21.5	22.4	-5.2	4.4

Sumber: Diubahsuai dari Laporan Statistik Pelancongan, Kementerian Pelancongan Malaysia, 2011

Sumber: Akaun Satelit Pelancongan, Kementerian Pelancongan Malaysia (2000-,2011), World Tourism Organization, 2011

Jadual 1, menunjukkan hasil pendapatan sektor pelancongan negara yang memperlihatkan berlaku pertambahan hasil dari RM353.9 juta pada tahun 1974 ke RM65.44 bilion pada tahun 2013 (Laporan

Statistik Pelancongan Malaysia, 2014). Manakala kedatangan pelancong turut bertambah dari 1.2 juta orang kepada 25.03 juta orang pada masa yang sama. Di samping itu, statistik daripada *World Tourism Organization* (2011) menunjukkan angka yang sangat memberangsangkan bagi sektor pelancongan di Malaysia di mana bagi rantau Asia & Pasifik, Malaysia berada di kedudukan kedua paling ramai menerima pelancong asing (sila rujuk Jadual 2).

Ekopelancongan sebagai produk pelancongan negara

Di serata dunia terutama di kawasan Eropah barat seperti Switzealand, Peranchis, Sweden dan Amerika Utara, ekopelancongan merupakan kawasan tarikan untuk menjalankan aktiviti pelancongan, petempatan, pertanian dan rekreasi (Asian Development Bank, 1998; Lonely Planet, 2012; Chan, 2010). Kepentingan terhadap produk ekopelancongan mula mendapat perhatian dunia sejak wujudnya peningkatan kesedaran masyarakat global terhadap penjagaan alam sekitar pada awal 1990an melalui deklarasi Rio tentang Persekitaran dan Pembangunan 1992 dan Sidang Kemuncak Dunia Tentang Pembangunan Mampan di Johannesburg, Afrika Selatan pada 2002 (Busby, 1998; Badaruddin, 2002; Honey, 2010).

The International Ecotourism Society (TIES) mendefinisikan ekopelancongan sebagai “*responsible travel to natural areas that conserves the environmental and improve the well-being of local people*” (TIES, 1995). Ekopelancongan dikatakan merangkumi taman negara, tanah tinggi, kawasan paya bakau, kawasan hutan simpan, rekreasi, air terjun, kawasan pantai dan kepulauan (Wallace, 1996; Hausman, 2001; Chan, 2006). Berdasarkan kajian yang dijalankan oleh (Fennell, 2011) terdapat 8 prinsip asas yang perlu dipatuhi untuk menjaga kepentingan ekopelancongan antaranya mengurangkan kesan terhadap persekitaran, meminimumkan impak pembangunan, meningkatkan rasa hormat kepada negara yang dilawati dan mengoptimumkan keuntungan ekonomi kepada Negara serta meningkatkan kepuasan kepada pelancong. Manakala konsep ekopelancongan umumnya, melibatkan pembekalan terhadap dana pemuliharaan alam sekitar, penguasaan politik masyarakat tempatan dan menggalakan kepelbagaian budaya tanpa memusnahkan alam sekitar malah dapat memberi pulangan ekonomi kepada sesebuah Negara (Tay Kai Xin & Jennifer, 2014).

Pertengahan era 1990an hingga kini, beberapa negara di dunia mula menunjukkan keperihatinan dan terkenal kerana kejayaan dalam menjalankan perancangan, pengurusan dan pembangunan terhadap produk ekopelancongan antaranya Ekuador, dalam tahun 1997 sebahagian besar industri pelancongan adalah bergantung kepada aktiviti ekopelancongan (Bucky, 2013), pembentukan semula struktur ekonomi Afrika Selatan adalah sebahagian besar dari pertumbuhan pesat ekopelancongan dalam tahun 2000 (Peter, 2005; Ndenecho, 2009). Manakala di Costa Rica, ekopelancongan merupakan sumber ekonomi dalam tahun 1994 dan 12.2% daripada keluasan negara itu telah diwartakan Taman Negara bagi tujuan ekopelancongan dan pemuliharaan alam sekitar dalam tahun 2004. (Suraiti et al., 2006). Di Australia Barat, telah menggalakan penglibatan komuniti setempat dalam aktiviti ekopelancongan (Dohar, 2003; Nauriyal, 2005). Selain itu, negara Nepal turut menjalankan pengurusan persekitaran ekopelancongan di Utara Mustang serta hutan Baghamara pada tahun 2000 untuk membina habitat tambahan hidupan liar (Bukley, 2003) dan mewartakan sebahagian kawasan hutan simpan kepada Taman negara dan kawasan perlindungan contohnya Taman Royal Chitwan, Taman Negara Sagarmartha dan kawasan Perlindungan Annapurna di Nepal (Nabil et al., 2008).

Kini ekopelancongan dikatakan sebagai salah satu destinasi pelancongan utama yang menerima ramai kunjungan pelancong (Jabil, 2007) kerana mempunyai beberapa lokasi tarikan dan imej yang tersendiri contohnya Taman Negara Hala bala di Thailand, Taman Negara Kruger di Afrika Selatan, Taman Negara Arenal Valcano di Costa Rica, Taman Laut di Carribean, Kepulauan Apo di Filipina dan Taman Warisan Tasik Merimbun di Brunie (Ausrine, 2014).

Selain itu, ekopelancongan turut berperanan sebagai pemangkin kepada usaha pemeliharaan, pemuliharaan biodiversiti dan alam sekitar (Stronza & Gordillo, 2008), aspek pembangunan ekonomi tempatan dan kualiti persekitaran semulajadi sebagai contohnya Costa Rica memiliki kualiti alam sekitar yang baik kerana kunjungan pelancong telah meningkat 400 peratus antara tahun 1986-2000 (Jones,

2005). Di samping itu, produk ekopelancongan turut membantu dalam perkembangan pelbagai aktiviti pelancongan seperti perhotelan dan penginapan, makanan, cenderamata, pengangkutan, perbankan dan kemudahan komunikasi (Clifton, 2004; Peter, 2005). Terdapat beberapa negara terkenal kerana berlaku perubahan sosial dan kejayaan di dalam bidang ekopelancongan seperti Costa Rico menerima RM180 juta untuk tujuan pemuliharaan alam sekitar dan destinasi seperti Afrika Timur, Afrika selatan, Nepal dan Ecuador sebahagian besar tumpuan adalah diberikan kepada produk ekopelancongan (Goeldner et al., 2000; Cheang, 2013).

Dalam konteks perkembangan ekopelancongan di Malaysia, produk ini telah diberikan penekanan dalam sejak Rancangan Malaysia ke Lapan (2001-2005), dimana kerajaan telah menggalakkan pembangunan ekopelancongan negara. Pelaksanaan Pelan Ekopelancongan Kebangsaan 1996 merupakan satu transformasi baru dalam perancangan, garis panduan dan pembangunan ekopelancongan. Manakala tumpuan utama dalam pelan tersebut, adalah terhadap pemuliharaan daya tarikan semula jadi, seperti perlindungan haiwan liar, taman negara, tanah tinggi, kawasan paya bakau, kawasan hutan simpan rekreasi, sungai, tasik, air terjun, kawasan pantai, pulau dan kawasan 'Montane' contohnya di Taman Negara Bako di Sarawak, Taman Negara Kinabalu dan Kundasang di Sabah, Taman Negara Pahang, Tasik Kenyir di Terengganu (Harlida, 2002), Tanah Tinggi Cameron Highlands di Pahang, Bukit Larut, Tasik Bera di Pahang (Che Bon Ahmad et al., 2012). Produk ini juga menyediakan pelbagai aktiviti yang pelbagai seperti acara pengembaraan, lawatan dan ekspedisi khas supaya para pelancong boleh menyertai pelbagai aktiviti berkaitan alam semula jadi (Glen & Philip Dearden, 2003). Keistimewaan dan keunikan inilah yang menjadi tarikan dan produk ekopelancongan berbeza dari produk pelancongan yang lain.

Berdasarkan Pelan Kebangsaan Malaysia, ekopelancongan telah didefinisikan sebagai "*perjalanan dan lawatan yang bertanggungjawab terhadap alam sekitar, semula jadi, menikmati dan menyedari akan sifat-sifat semula jadi (termasuk sifat kebudayaan kini dan lalu) iaitu kawasan-kawasan yang menggalakkan pemuliharaan, mempunyai impak pelawat yang rendah dan turut menyediakan penglibatan penduduk tempatan secara aktif dari segi sosioekonomi* (Ceballos-Lascurain, 1996). Selain itu, Pelan Ekopelancongan 1996, Garis Panduan Rekreasi Pemuliharaan dan Taman Negara 1996 turut menggariskan beberapa ciri yang sesuai untuk diklasifikasikan sebagai kawasan ekopelancongan iaitu, i) kawasan persekitaran, ii) aktiviti kawasan pelancongan, iii) budaya dan warisan, iv) kemudahsampaian & infrastruktur, v) masyarakat setempat dan vi) kesan sosial, ekonomi dan individu.

Menurut Chan (2010) konsep ekopelancongan di Malaysia adalah melibatkan kitaran alam semulajadi yang bertujuan memulihara alam semulajadi, mengurangkan kesan negatif serta membawa keuntungan kepada masyarakat tempatan. Manakala keberkesanan produk ini adalah disokong oleh sifat dan keunikan tarikan ekopelancongan itu sendiri iaitu, i) pelancongan berdasarkan alam semulajadi, ii) mementingkan konsep pemuliharaan dan iii) Agropelancongan (Azreen, Chan & Badaruddin, 2013). Keseimbangan konsep dan sifat ini secara tidak langsung dapat membantu dalam pembangunan mampan di Malaysia serta inisiatif pemuliharaan warisan alam semulajadi dan meningkatkan mutu produk ekopelancongan negara.

Selaras dengan sokongan kerajaan terhadap produk ekopelancongan, penyediaan 21 pelan ekopelancongan termasuk dasar serta perundangan ekopelancongan negara telah dilaksanakan di semua negeri dan daerah dalam menjalankan pemuliharaan dan pembangunan sejak 1996 hingga kini (Pelan Ekopelancongan Kebangsaan, 1996). Tindakan awal kerajaan mengenalpasti sepuluh lokasi yang istimewa untuk diwartakan sebagai kawasan ekopelancongan pada tahun 1996 adalah satu langkah awal pelaksanaan kerajaan dalam pembangunan ekopelancongan di Malaysia. Antara lokasi tersebut ialah di Hilir Sungai Kinabatangan, di Sabah, Gunung Stong di Kelantan, Tasik Bera di Pahang dan Belum dan Temengor di Perak (Pelan Ekopelancongan Kebangsaan, 1996). Selain itu, pelaksanaan ini turut memberi peluang kepada penglibatan masyarakat tempatan di dalam perkembangan ekopelancongan, ekonomi setempat dan meningkat mutu industri pelancongan negara (Rodzyah Yunus, 2013).

Melihat kepada senario ini, pelancongan di Malaysia mampu menjadi pemangkin kepada pertumbuhan ekonomi negara bukan sahaja mempunyai aset produk ekopelancongan tetapi faktor kepelbagaian produk, pelaksanaan dasar pelancongan, peningkatan hasil pendapatan negara dan para pelancong merencanakan

lagi pelbagai usaha dan strategi baru yang telah diatur untuk mengekalkan dan mempromosikan industri pelancongan Malaysia di mata dunia.

Metodologi

Metodologi yang digunakan dalam kajian ini adalah berdasarkan analisis dokumen kerajaan dan dianalisis mengikut kaedah SWOT. Dokumen kerajaan seperti Pelan Ekopelancongan Kebangsaan dan Rancangan Fizikal Negara 2005 telah dipilih. Dalam membuat penilaian ke atas kawasan kajian kriteria seperti kekuatan, kelemahan, peluang dan ancaman telah dikenalpasti dan dianalisa bagi menentukan kesesuaian kawasan kajian untuk diiktiraf sebagai salah satu produk ekopelancongan.

Beberapa kriteria utama yang telah dikenalpasti dalam analisis ini dan antara kriteria-kriteia tersebut adalah:

- 1- Bentuk muka bumi
- 2- Kawasan tarikan pelancongan
- 3- Polisi Pelancongan
- 4- Perkhidmatan
- 5- Infrastruktur sosial
- 6- Kawasan Sensitif Alam Sekitar (KSAS)
- 7- Pengangkutan dan lalu lintas
- 8- Penilaian kemampuan kawasan

Kawasan kajian

Kawasan kajian kes merangkumi Taman Royal Belum yang terletak di Hulu Perak (lihat Peta 3 dan 4), yang merupakan sebahagian daripada kawasan pembangunan dalam Wilayah Ekonomi Koridor Utara (NCER). Kawasan ini merangkumi Hutan Simpan Belum dengan keluasan keseluruhan 134,167.00 hektar dan sebahagiannya telah diwartakan sebagai Taman Royal Belum pada 3 Mei 2007 dengan keluasan 117,500 hektar, dan kedudukannya adalah bersempadan dengan Hutan Simpan Temengor seluas 148,870.00 hektar (Laporan Tahunan Jabatan Perhutanan Negeri Perak, 1998). Kawasan ini kaya dengan pelbagai khazanah biodiversiti yang telah diiktiraf sebagai Kawasan Sensitif Alam sekitar Tahap 1 dalam Pelan Fizikal Negara (2005) dan juga disenaraikan sebagai salah satu daripada 10 lokasi ekopelancongan yang paling istimewa dalam Pelan Ekopelancongan Kebangsaan (1996).

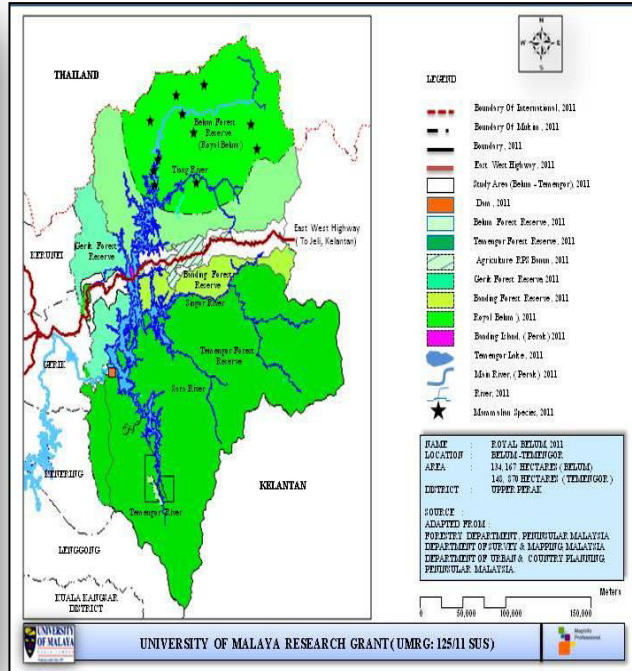
Kawasan kajian telah dipromosikan sebagai destinasi ekopelancongan alam semula jadi terkemuka di rantau ini kerana memiliki pola rangkaian aktiviti pelancongan yang menarik antaranya sungai-sungai di dalam Taman Royal Belum dihubungkan dengan Tasik Temengor yang merupakan tasik buatan manusia terbesar dengan keluasan 15,200 hektar dan mempunyai kira-kira 20 pulau buatan yang pada asalnya adalah puncak bukit (Taman Perbadanan Negeri Perak, 2012).

Jadual 3, menunjukkan gambaran terperinci jumlah kedatangan pelancong asing dan tempatan ke Royal Belum. Didapati kemasukan pelancong domestik mencatat jumlah yang lebih tinggi iaitu sejumlah 6,441 ribu orang tahun 2008 dan meningkat kepada 8,140 ribu orang pada tahun 2010 dan 9,600 ribu orang pada tahun 2012. Dari jumlah keseluruhan pelancong ke Taman Royal Belum didapati, pelancong domestik mencatatkan peratusan yang tinggi berbanding pelancong antarabangsa (Taman Perbadanan Negeri Perak, 2012).

Sumber: Diubahsuai dari Rancangan Tempatan Daerah Hulu Perak, 2002-2015, Majlis Daerah Gerik, Hulu Perak

Peta 3. Peta Kedudukan Mukim Belum-Temengor, Daerah Hulu Perak, Negeri Perak,

Sumber: Diubahsuai dari Jabatan Perancang Bandar & Desa, 2010, Jabatan Perhutanan Semenanjung Malaysia & Jabatan Pemetaan dan Ukur Semenanjung Malaysia

Peta 4. Kedudukan Taman Royal Belum, di Daerah Hulu Perak, 2011

Jadual 3. Kemasukan pelancongan ke Royal Belum 2008-2012

Kemasukan Pelancong Domestik dan Antarabangsa					
No	Tahun	Jumlah ketibaan Pelancongan keseluruhan ke Malaysia (Juta Orang)	Pelancong Domestik (org)	Pelancong Luar (org)	Jumlah (org)
1	2008	25,321.3	6,441	295	6,736
2	2009	31,508.8	4,946	441	5,387
3	2010	32,649.2	8,140	1,170	9,310
4	2011	35,476.5	7,757	901	8,658
5	2012	36,532.4	9,600	1,433	11,033
	Jumlah	161,488.2	36,884	4,240	41,124

Sumber: Taman Perbadanan Negeri Perak, 2012

Perancangan kerajaan memajukan Royal Belum sebagai produk ekopelancongan

Bagi merealisasikan perancangan tersebut, menerusi pelan pembangunan pelancongan yang telah disediakan oleh pihak organisasi Wilayah Ekonomi Koridor Utara, 2007-2025 dan Pelan Ekopelancongan Kebangsaan 1996, telah menggariskan beberapa cadangan berikut;

- (a) Dari segi perancangan dan pelaksanaan inisiatif di Taman Royal Belum untuk merealisasikan perkara berikut;
  - (i) Objektif, fungsi dan kekuatan Taman Royal Belum.
  - (ii) Pembangunan produk ekopelancongan, termasuk memelihara serta mengekalkan sumber alam semula jadi yang sedia ada, nilai estetik dan rekreasi orang ramai.
  - (iii) Pembangunan ekopelancongan, termasuk mempelbagaikan aktiviti, memodenkan, dan mengkomersialkannya.
- (b) Objektif dan strategi bagi pembangunan dalam peningkatan infrastruktur logistik, pengangkutan dan perkhidmatan di dalam wilayah ekonomi koridor Utara terutama di sekitar Taman Royal Belum.
- (c) Tindakan dan inisiatif bagi melindungi, menguruskan, memulihara, memelihara, meningkatkan, dan membangunkan secara mapan sumber asli alam sekitar, sumber perhutanan, ekosistem, tanah tinggi, hutan, taman dan kawasan lapang di kawasan Taman Royal Belum.

Manakala dari sudut tarikan, kawasan Taman Negeri Royal Belum merupakan habitat semula jadi kepada kehidupan flora dan fauna, termasuk spesis kehidupan liar yang semakin pupus. Lanskap ini juga merupakan kawasan penempatan Orang Asli dari suku kaum Jahai dan Temiar dan mengikut pelan pembangunan perancangan kerajaan Negeri, Mereka dikategorikan sebagai masyarakat nomad dan ini dilihat sebagai satu sumber tarikan ekopelancongan. Daya tarikan ini memberi ruang dan peluang kepada pihak kerajaan dan swasta untuk meningkatkan produk ekopelancongan di kawasan ini (Sila rujuk Jadual 4).

Jadual 4. Tarikan ekopelancongan di Taman Royal Belum, 2012

No	Produk Pelancongan	Tumpuan Tarikan	Lokasi
1	Alam Semula jadi/ Khazanah	• Flora dan Fauna	• Taman Royal Belum
2	Hidupan Liar	• Gajah, Harimau belang, badak sumetera, beruang, tapir dan seladang	• Taman Royal Belum
3	Bunga Pakma	• Jenis-jenis bunga seperti Rafflesia, spesis Rafflesia Azlanii, Rafflesia Cantleyi, Rafflesia Hasselti dan Rafflesia Kerrii	• Taman Royal Belum
4	Spesies hidupan liar lain	• 16 spesies mamalia besar, 30 spesies mamalia kecil, 63 spesies avifauna, 23 spesies herfetofauna, 28 spesies ikan air tawar, 63 spesies serangga, 40 spesies fungi, burung Enggang Belantara dan 17 spesies tumbuhan yang menghasilkan buah-buahan nadir.	• Taman Royal Belum
5	Air Terjun	• Air Terjun Sg. Ruok	• Sekitar Taman Royal Belum
6	Perkampungan Orang Asli	• Kaum Jahai dan Temiar yang mengamalkan kehidupan secara nomad	• kg. Sg Kejar, Sg. Tiang

Sumber: Disesuaikan dari laporan Wilayah Ekonomi Koridor Utara (2009), Taman Perbadanan Negeri Perak (2012), dan Rancangan Tempatan Daerah Hulu Perak untuk tempoh 2012-2015.

Berdasarkan kepada perancangan yang akan dijalankan oleh pihak kerajaan, satu analisis SWOT telah dilakukan untuk melihat keupayaan atau pencapaian Taman Royal Belum sebagai produk ekopelancongan. Analisis SWOT dilakukan ke atas 4 elemen utama iaitu kekuatan,kelemahan, peluang dan ancaman dengan lapan kriteria utama telah telah dikenal pasti di kawasan Taman Royal Belum. Sila rujuk Jadual 5 hingga 8.

Jadual 5. Elemen kekuatan Royal Belum

Bentuk Muka Bumi/ Fizikal	kawasan tarikan Pelancongan	Polisi Pelancongan	Perkhidmatan	Infrastruktur/ sosial	kawasan Sensitif Alam Sekitar	Pengangkutan / lalu lintas	Sustainability Assessment (SA)
<ul style="list-style-type: none"> •Kawasan Royal Belum mempunyai tanah yang berpotensi untuk pembangunan pelancongan. •Merupakan kawasan Hutan Simpan yang diwartakan sebagai kawasan ekopelancongan dan penyelidikan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Merupakan tempat tarikan yang berpotensi sebagai ekopelancongan & warisan sejarah. •Kesediaan kawasan alam semula jadi serta tanah tinggi yang menawarkan aktiviti ekopelancongan dan Agro pelancongan di kawasan Royal Belum. •Kawasan Royal Belum merupakan kawasan rekreasi yang mempunyai alam semula jadi yang unik. •Tarikan perkampungan Orang Asli yang mempunyai identiti yang tersendiri. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kewujudan Taman Royal Belum. •Hutan Belum atau Taman Royal Belum untuk aktiviti 'eco tourism, 'eco challenge-Education-tourism dan sport-tourism. •Sumber alam semula jadi di Royal Belum boleh dimajukan secara bersepadu dan komprehensif. 	<ul style="list-style-type: none"> •Penglibatan pihak kerajaan, swasta dan NGO dalam menyediakan perkhidmatan kepada pelancong. •Keupayaan untuk merancang secara strategik di kawasan tersebut. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kawasan Royal Belum mempunyai peluang untuk melaksanakan infrastruktur dan utiliti di masa hadapan. •Mempunyai kedudukan asas seperti check point, jeti, chalet, tapak perkhemahan, feri dan rumah terapung. •Di bawah Wilayah Ekonomi Koridor Utara, 2007-2025 ((NCER) berpeluang untuk meningkatkan infrastruktur. 	<ul style="list-style-type: none"> •Taman Royal Belum mempunyai kawasan hutan yang luas, selain kaya dengan flora dan fauna menjadikan kawasan Taman Royal Belum sangat berpotensi untuk pengekalan dan pemuliharaan alam sekitar. •Perancangan laluan binatang (CFS) yang menghubungkan Hutan simpan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kawasan Royal Belum direntasi oleh Jaringan jalan raya persekutuan Gerik–Jeli yang menjadi penghubung utama jalan antara negeri pantai barat dan timur. 	<ul style="list-style-type: none"> •Hutan di kawasan Royal Belum merupakan kawasan yang memerlukan penjagaan serta pengekalan kawasan yang telah digazetkan sebagai Hutan Simpan dan Taman Negeri. •Sebarang pembangunan akan dikawal bagi meningkatkan mutu kemampanan di kawasan Royal Belum.

Jadual 6. Elemen kelemahan Royal Belum

Bentuk Muka Bumi/ Fizikal	kawasan tarikan Pelancongan	Polisi Pelancongan	Perkhidmatan	Infrastruktur/ sosial	kawasan Sensitif Alam Sekitar	Pengangkutan / lalu lintas	Sustainability Assessment (SA)
<ul style="list-style-type: none"> Keadaan topografi yang berbukit dan mempunyai kawasan berlembah serta hutan yang luas. Jauh dari koridor strategik utama pantai Barat Semenanjung Malaysia. 	<ul style="list-style-type: none"> Keadaan semasa produk ekopelancongan hanya dapat menarik minat pelawat harian dan bersifat rekreasi sahaja. Penyediaan kemudahan bagi menyokong pembangunan pelancongan tidak begitu memuaskan dan di peringkat penambahbaikan. Orang Asli tidak dilihat sebagai stakeholders. 	<ul style="list-style-type: none"> Kebanyakan pembangunan pelancongan di kawasan Royal adalah secara ad-hoc dengan tarikan tersendiri menyebabkan tarikan kawasan tersebut kurang kuat. Kekurangan keupayaan untuk mengawal sempadan. Tidak melibatkan masyarakat setempat. 	<ul style="list-style-type: none"> Terdapat beberapa kemudahan penginapan yang disediakan hanya terbuka untuk kakitangan agensi sahaja. Pertindihan kuasa di antara agensi kerajaan dalam mengawal kawasan sempadan perairan sekitar sungai contohnya polis Marin dan Jabatan Perikanan. 	<ul style="list-style-type: none"> Kemudahan infrastruktur dan utiliti sedia ada masih di tahap yang kurang memuaskan terutama aspek kemudahan asas. contohnya bekalan elektrik. Tahap penyediaan dan pelaksanaan kemudahan infrastruktur dan utiliti bagi pembangunan pelancongan masih di tahap kurang memuaskan dan perlahan. Tidak ada program bersepadu untuk melibatkan masyarakat tempatan dalam ekopelancongan. 	<ul style="list-style-type: none"> Penguatkuasaan dan pemantauan yang lemah oleh badan-badan yang bertanggung jawab telah berlakunya pencerobohan terutamanya di kawasan sensitif alam sekitar. Tiada penglibatan masyarakat tempatan dalam kegiatan perlindungan hutan. Pengetahuan Peribumi (<i>Indigenous Knowledge</i>) tidak diberi pengiktirafan. 	<ul style="list-style-type: none"> Hierarki jalan yang kurang memberangsangkan. Bergantung kepada pengangkutan air. Pembinaan dan penyediaan pengangkutan masih rendah dan perlahan. 	<ul style="list-style-type: none"> Impak pembinaan empangan.

Jadual 7. Elemen peluang Royal Belum

Bentuk Muka Bumi/ Fizikal	kawasan tarikan Pelancongan	Polisi Pelancongan	Perkhidmatan	Infrastruktur/ sosial	kawasan Sensitif Alam Sekitar	Pengangkutan / lalu lintas	Sustainability Assessment (SA)
<ul style="list-style-type: none"> •Potensi pembangunan Ekopelancongan, warisan & budaya dan Khazanah alam semula jadi. •Tempat habitat, flora & fauna dan kawasan tadahan air. 	<ul style="list-style-type: none"> •Cadangan Projek strategik akan perkukuhkan produk ekopelancongan yang sedia ada dan memberi peluang kepada kawasan Royal Belum untuk berkembang. •Dapat memberi peluang pekerjaan kepada masyarakat Orang Asli. •‘Capacity building’ bagi masyarakat orang asli dari segi kemahiran dan latihan. •Perkongsian faedah ekopelancongan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Menyediakan pelan induk ekopelancongan yang bersifat komprehensif dan terancang. •Menggalakkan penglibatan penduduk tempatan dalam sektor perkhidmatan. •Merancang dan menguruskan sumber-sumber produk Ekopelancongan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kemudahan perkhidmatan boleh dipertingkatkan untuk memberi peluang kepada pelancong menikmati perkhidmatan yang disediakan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Cadangan projek-projek pembangunan ekopelancongan di Royal Belum yang boleh menjadi pemangkin pembangunan ekonomi baru. •Menyediakan kemudahan asas bagi masyarakat tempatan. •Menyediakan peluang pekerjaan tetap dan berkemahiran. •Mengukuhkan keupayaan sosio ekonomi masyarakat setempat melalui pengukuhan jaringan dengan jabatan-jabatan kerajaan, sektor swasta dan badan-badan profesional. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kawasan-kawasan sensitif alam sekitar atau kawasan berkepentingan ekologi adalah amat sesuai untuk digazetkan sebagai kawasan yang dilindungi dari ancaman pembangunan. •Pengintegrasian badan-badan seperti Perhilitan, Jabatan Perhutanan, Jabatan Alam sekitar dan Majlis Daerah Gerik akan memastikan pengurusan alam sekitar lebih dinamik, efektif dan berkesan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Sistem jalan raya boleh dipertingkatkan melalui naik taraf jalan yang sedia ada. •Memperkenalkan metod berasaskan kepelbagaian contohnya pengangkutan udara, bot, dan jalan balak. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kawasan Royal Belum berpotensi untuk menjalankan aktiviti yang akan menjanakan ekonomi kawasan. •Kawasan Royal Belum berpotensi untuk dijadikan kawasan ekopelancongan kerana guna tanah terbesar adalah hutan.

Jadual 8. Elemen ancaman Royal Belum

Bentuk Muka Bumi/ Fizikal	kawasan tarikan Pelancongan	Polisi Pelancongan	Perkhidmatan	Infrastruktur/ sosial	kawasan Sensitif Alam Sekitar	Pengangkutan / lalu lintas	Sustainability Assessment (SA)
<ul style="list-style-type: none"> •Fokus pembangunan agak terhad kerana dikategorikan kawasan Sensitif Alam Sekitar (KSAS). •hanya tumpuan aktiviti produk ekopelancongan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Persaingan dengan daerah-daerah bersempadanan untuk menarik pelancong kerana jenis pelancongan yang ditawarkan adalah hampir sama. •Tidak mengiktirafkan pengetahuan dan pengalaman masyarakat peribumi (Indigenous Knowledge) terhadap alam semula jadi Royal Belum. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kebanyakan tumpuan penyediaan pembangunan sokongan lebih tertumpu di kawasan bandar. •Tidak ada perancangan khusus bagi penglibatan masyarakat setempat. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pembangunan akan terbantut sekiranya perkhidmatan yang dilaksanakan tidak mengikut sasaran yang ditetapkan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Sebagai kawasan KSAS di mana pembangunan infrastruktur terhad. •Orang Asli tidak membentuk bekerjasama sesama sendiri. •Agensi kerajaan tidak saling bekerjasama. •Agensi kerajaan tidak bekerjasama dengan masyarakat Orang Asli. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kebanyakan badan-badan yang telah bertanggungjawab untuk memantau kesejahteraan alam sekitar Seperti JAS, Perhilitan dan Jabatan Perhutanan beroperasi dengan dana kewangan yang Terhad. •Penceroohan hutan yang tidak terkawal akan menyumbang kepada kehilangan habitat bagi flora dan fauna terutamanya kehidupan liar terancam. •Kurang kawalan sempadanan membolehkan penceroohan asing/ PATI (Cambodia, Vietnam, Thailand) yang khususnya mengambil gaharu, madu serta haiwan-haiwan liar. 	<ul style="list-style-type: none"> •kualiti perkhidmatan pengangkutan yang rendah. •Kurang Penglibatan Masyarakat Orang Asli sebagai pengusaha pengangkutan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Sebarang penceroohan dan pembangunan yang tidak terkawal akan memberi kesan kepada persekitaran semula jadi di Royal Belum. •Kualiti air dan pencemaran di kawasan Temengor boleh menjejaskan kualiti alam semula jadi di Taman Royal Belum.

Sumber: Wilayah Ekonomi Koridor Utara, 2008, Taman Perbadanan Negeri Perak, 2010, Laporan Pemeriksaan Rancangan Struktur Negeri Perak, 2001-2020, Rancangan Struktur Negeri Perak, 2008-2020, Rancangan Tempatan Daerah Hulu Perak, 2002-2015

Hasil kajian dan perbincangan

Perkara yang dibincangkan dalam penemuan hasil kajian adalah rangka tindakan pelaksanaan perancangan Royal Belum sebagai kawasan ekopelancongan dan perancangan kerajaan memajukan royal belum sebagai produk ekopelancongan. Namun dalam mengekalkan asset ini terdapat beberapa isu dan cabaran yang perlu ditangani.

Isu dan cabaran di Taman Royal Belum

Menyedari kepentingan Kawasan Taman Royal Belum kepada habitat flora dan fauna serta masyarakat yang mendiami kawasan ini, maka peranan pihak kerajaan dan swasta perlu digandingkan dan saling bekerjasama dalam mengatasi isu dan cabaran yang berlaku di kawasan tersebut. Antaranya isu dan cabaran yang dihadapi oleh Taman Royal Belum adalah;

a) Kemasukan Pendatang Tanpa Izin dan pengambilan hasil hutan secara haram

Selain mengalami masalah fizikal di kawasan Royal Belum, terdapat beberapa masalah utama yang boleh mengancam dan mengganggu keseimbangan ekosistem di kawasan ini. Seperti yang kita sedia maklum kawasan hutan Belum-Temengor sememangnya kaya dengan hasil semula jadi yang bernilai tinggi seperti gaharu dan pelbagai spesies hidupan liar. Didapati terdapat kesan-kesan yang menunjukkan berlaku kegiatan pemburuan, pengumpulan hasil-hasil hutan secara haram dan kemasukan pendatang tanpa izin berlaku di kawasan ini. Berdasarkan maklumat oleh penduduk tempatan khususnya dari RPS Air Banun, kebanyakan penceroboh adalah warga asing dari Thailand dan Pendatang Asing Tanpa Izin (PATI) yang berasal dari Kemboja, dan Vietnam. Contohnya, aktiviti pengambilan hasil hutan dilakukan oleh warga Thailand yang mempunyai kemahiran yang tinggi dalam mencari dan pengambilan hasil hutan sehingga amat sukar dikesan oleh pihak berkuasa dan penduduk tempatan.

b) Aktiviti pembalakan

Menurut laporan audit SIRIM (2012) yang dilakukan berikutan laporan yang disiarkan menerusi akhbar tempatan berhubung aktiviti pembalakan dan pemburuan haram yang berlaku di kawasan ini, memperakukan bahawa Taman Royal Belum merupakan kawasan sensitif Alam Sekitar, namun konsesi pembalakan dibenarkan oleh Kerajaan Negeri Perak kepada kontraktor yang dilantik dengan syarat pematuhan kepada *Reduce Impact Logging* (RIL). Ini merupakan cabaran yang cukup besar untuk dilaksanakan khususnya berhubung dengan pemantauan aktiviti pembalakan. Potensi penebangan tanpa kawalan dan penebangan haram masih boleh berlaku jika pemantauan penguatkuasaan tidak diperketat (Taman Royal Belum: Fizikal, Ekologi dan Persekitaran, 2013) Pembalakan dan penebangan yang berleluasa meninggalkan kesan buruk semua jenis hidupan liar. Keluhan penduduk berhubung masalah ini telah berpanjangan semenjak sekian lama dan ia semakin kerap berlaku semenjak program pemindahan gajah dilakukan. (Laporan konflik manusia & gajah 2008, Jabatan Perhilitan Malaysia)

c) Polisi dan pengurusan pihak kerajaan

Matlamat pembentukan Wilayah Ekonomi Koridor Utara (NCER) bertujuan menyeimbangkan pembangunan ekonomi antara wilayah di Malaysia, dan mengurangkan kemiskinan penduduk setempat. Namun setelah diperhalusi dengan teliti dari segi polisi dan tindakan yang digariskan oleh pengurusan Taman-Taman Negeri Perak, didapati tumpuannya lebih diberikan kepada keunikan flora dan fauna yang terdapat di Taman Royal Belum. Sementara perancangan ke atas masyarakat Orang Asli sebagai sebahagian produk pelancongan bersifat pasif dan masyarakat ini boleh dikunjungi di kawasan penempatan asal mereka. Tidak ada perancangan yang jelas bagi membangunkan masyarakat setempat melalui program terancang atau dinyatakan di dalam Rancangan Tempatan Daerah Hulu Perak. Tidak ada sebarang bentuk cadangan yang melibatkan sama masyarakat Orang Asli sebagai sebahagian dari rakan kongsi. Adalah disarankan agar masyarakat setempat khususnya Orang Asli wajar diberi peluang dan ruang untuk meningkatkan keupayaan masyarakat (*capacity building*), membangunkan infrastruktur fizikal (*physical development*) dan menentukan keperluan bagi memastikan pembangunan ekopelancongan membawa manfaat kepada masyarakat dan bersifat mampan.

d) Kemudahan infrastruktur sosial dan utiliti yang tidak memuaskan

Dari segi kemudahan infrastruktur sosial dan utiliti di kawasan ini berada pada tahap kurang memuaskan berikutan kawasan ini telah dikategorikan sebagai Kawasan Sensitif Alam Sekitar (KSAS) tahap 1 (Pelan Fizikal Negara, 2005). Keadaan ini telah menghalang sebarang bentuk pelan pembangunan yang lebih strategik kerana ia dikhuatiri akan menyumbang kepada kemusnahan alam semula jadi khususnya kepada habitat flora dan fauna. Namun alternatif perlu dicari agar masyarakat ini berupaya membangun seiringan dengan masyarakat Malaysia yang lain.

Secara keseluruhannya, kekuatan yang dimiliki oleh Taman Royal Belum adalah sumber rekreasi dan pelancongan serta sosiobudaya masyarakat yang mendiami kawasan ini. Kekuatan Taman Royal Belum sebagai kawasan ekopelancongan adalah bergantung kepada beberapa perkara antaranya;

- a) Kewujudan sumber alam semula jadi, air (tasik dan sungai) dan darat yang mengandungi elemen-elemen semula jadi yang pelbagai dan belum tercemar oleh pembangunan konvensional dan masih berkeadaan baik.
- b) kewujudan masyarakat Orang Asli yang mempamerkan budaya hidup mereka di kawasan penempatan di hutan Hulu Perak. Kehadiran masyarakat Orang Asli bukan sahaja memperkayakan penghayatan produk ekopelancongan. Namun adalah satu peluang yang baik dari segi melaksanakan pengurusan *Community Based Natural Research Management (CBNRM)* kerana dalam masa yang sama bukan sahaja boleh memelihara khazanah semula jadi tetapi dapat membasmi kemiskinan di kalangan masyarakat ini.

Oleh itu, dalam menghadapi cabaran ini, pihak berkuasa perlu mengambil langkah-langkah yang lebih drastic untuk memelihara kawasan ini. Ini termasuklah mewartakan kawasan Taman Royal Belum, memperuntukkan bajet bagi tujuan memulihara kawasan yang telah tercemar seperti yang berlaku di Nepal dan di negara-negara maju yang (Bukley, 2003; Nabil et al., 2008; Ceballos-Lascurain, 1993; Tay Kai Xin & Jennifer, 2014).

Kesimpulan

Kerajaan Pusat, Kerajaan Negeri dan pihak swasta yang terlibat perlu membentuk kerjasama erat demi menjaga kepentingan Taman Royal Belum sebagai produk ekopelancongan yang mampan. Dalam masa yang sama semua pihak perlu menyedari bahawa kawasan ini juga merupakan kawasan penempatan masyarakat Orang Asli yang mana mereka mempunyai hak ke atas tanah mereka, justeru itu, pengiktirafan hak tanah perlu dijamin dalam usaha membangunkan kawasan ini. Seterusnya dari segi pemantauan dan penguatkuasaan oleh agensi penguatkuasaan juga perlu ditingkatkan dan satu bentuk gandingan kerjasama pemantauan perlu diselaraskan agar tidak ada agensi yang lepas tangan dalam sebarang bentuk penguatkuasaan. Aktiviti pemburuan dan pengambilan sumber alam semula jadi secara haram harus dibanteras habis-habisan. Sebarang bentuk pembangunan komersial yang tidak terkawal perlu dielakkan. Kekurangan kemudahan infrastruktur dan jaringan sosial turut perlu dipertimbangkan untuk ditingkatkan demi pembangunan ekopelancongan yang mampan di Taman Royal Belum.

Penghargaan

Para penulis ingin merakamkan penghargaan kepada pihak Universiti Malaya yang telah menyalurkan bantuan kewangan melalui Geran RG125/11SUS bagi menjayakan projek penyelidikan ini.

Rujukan

- Ausrine A (2014) Conceptual Framework for Rethinking Of Nature Heritage Management and Health Tourism in National Parks. 2nd International Conference On Strategic Innovative Marketing. *Procedia Social And Behavioral Sciences* **148**, 330-337.
- Azreen Rozainee Abdullah, Chan Ngai Weng, Badaruddin Mohamed (2013) Potential and Challenges of Involving Indigenous Communities in Ecotourism in Belum-Temengor Forest Complex, Perak Malaysia. *Proceedings of International Conference on Tourism Development: Building and Future of Tourism. Sustainable Tourism Research Cluster*, pp. 332-344. Penang. ISBN: 978-976-394-133-9.
- Buckley R (2003) Case Studies in Ecotourism. CABI, Cambridge.
- Badaruddin Mohamed (2002) The development of Ecotourism in Malaysia-Is it really sustainable? International Year of Ecotourism 2002. Regional Conference on Community Based Ecotourism in Southeast Asia. Chiang Mai, Thailand, Mac 2002.
- Che Bon Ahmad, Izzarul Hafni Mohd Hashim, Jamalunlaili Abdullah, Jasmee Jaafar (2012) State holders' Perception on Buffer Zone Potential Implementation: A Preliminary Study of Tasek Bera, M'sia. *ASEAN Conference on Environment - Behaviour Studies. Procedia Social and Behavioral Sciences* **50**, 582-590. Bangkok, Thailand, 16-18 July.
- Cheater AP (1995) Globalisasi and The New Technologies of Knowing: *Shinning Contexts: Transformasi In Anthropological Knowledge*. Routledge, London.
- Ceballos-Lascurain H (1996) Tourism, Ecotourism and Protected Area: The State of Nature Tourism around The World and Guidelines For Its development. IUCN, Gland.
- Chan NW, Barrow CJ (2010) The Potential for Tourism to Support Sustainable Development in Cameron Highlands. In: Kadir Din, Jabil Mapjabil (eds) *Tourism Research in Malaysia: What, Which Way and So What?*, pp.107-130. Universiti Utara Malaysia Press, Sintok.
- Dohar Bob M. Situmorang, Isti Raafaldini Mirzanti (2012) Social Entrepreneurship to Develop Ecotourism. *International Conference On Small and Medium Enterprises Development with a Theme: Innovation and Sustainability in SME Development (ICSMED 2012): Procedia Economics and Finance 4(2012)*, pp. 398-405.
- Fennel DA (2011) *Ecotourism: An Introduction*. Routledge, London.
- Hausman DM (2001) Ecotourism. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* **9**, 4165-4167. ISBN 0-08-043076-7.
- Jabil Mapjabil, Chan Ngai Weng, Ahmad Tharmizzie (2007) Pelancongan Tanah Tinggi di Malaysia: Isu dan Cabarannya. Pesidangan Geografi Kebangsaan. Universiti Malaya. 21-22 Ogos.
- Jabatan Perhutanan Negeri Perak (1997) *Laporan Tahunan Perhutanan Negeri Perak, 1997*. Kementerian Sumber Asli dan Alam Sekitar.
- Tay Kai Xin, Jennifer Kim Lian Chan (2014) Tour Operator Perspectives on Responsible Tourism Indicators of Kinabalu Park, Sabah. 5th Asia Euro Conference 2014. *Procedia Social and Behavioral Sciences* **144** (2014), pp.25-34.
- TIES (2006) Fact Sheet: Global Ecotourism. The International Ecotourism Society, Washington.
- Tim Frisher (2012) History of Swot Analysis. [Cited 21 July 2013]. Available from: http://id.Wikipedia.org/wiki/analysis_swot.
- Kerajaan Negeri Perak (2012) *Perbadanan Taman Negeri Perak 2012*. Setiausaha, Kerajaan Negeri Perak.
- Lonely Planet (2013) Introducing Ecotourism. Available from: <http://www.lonelyplanet.com/country/earth/ecotourism/20/3/15>.
- Ndenecho EN (2009) Ecological Planning and Ecotourism Development in Kimbi Game Reserve, Cameroon. *Annals of Tourism Research* **27** (2), 105-113.
- Malaysia (2007) *Laporan Rangka Tindakan Sosioekonomi, Wilayah Ekonomi Koridor Utara (2007-2025)*. Majlis Pembangunan Wilayah Ekonomi Pantai Timur.

- Malaysia (1996) Pelan Ekopelancongan Kebangsaan. Jabatan Perancang Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia.
- Rodzyah Mohd Yunus, Shamsury Ab. Karim, Zalina Samadi (2013) Gateway to Sustainable National Park. *ASEAN Conference on Environment-Behaviour Studies, Hanoi, Vietnam 2013: Cultural Sustainability in The Built and Natural Environment. Procedia Social and Behavioral Sciences* 85 (2013), pp. 296-307.
- Stronza A, Gordillo J (2008) Community Views of Ecotourism. *Annals of Tourism Research* 35 (2), 448-468.
- Suriati Ghazali, Morshidi Sirat (2006) Global Ecotourism and Local Communities in Rural Areas: The Impact of Global Ecotourism on Local Communities, 2011 Edition. Universiti Sains Malaysia, Penang.
- Yahya Ibrahim (2009) Komuniti, Pembangunan dan Transformasi. In: Yahaya Ibrahim (ed) *Komuniti, Pembangunan & Transformasi*. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- Wallace NG, Pierce MS (1996) An Evaluation of Ecotourism in Amazonas, Brazil. *Annals of Tourism Research* 25 (4), 843-873.